

Nr. 256 | december 2008

Udgiver
Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement
Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyheds-
breve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311

Klimaaf tale og u-lande

U-landene bliver ramt hårdest af klimaforandringer og det må klimatopmødet i København tage alvorligt

Fattige landes behov

- > **Udviklingslandene skal helt frem i debatten om en ny klimaaf tale. Hvis klimatopmødet i København i 2009, det såkaldte COP 15, skal blive en succes er det nødvendigt at medtænke de fattige landes behov for udvikling, hvilket kan betyde at de må øge deres CO2 udledning.**

Syd-Nord mistillid

- > **Det er også nødvendigt at gøre noget ved den katastrofale mistillid, der eksisterer mellem landene i nord og syd. Det er vigtigt, at det ikke bliver u-landene, der kommer til at betale prisen for de nuværende klimaproblemer. På langt sigt betaler det sig at forebygge klimakatastrofer i fattige lande.**

Indfødte folks rettigheder:

- > **Danmark har en unik mulighed for at være med til at sikre de indfødte befolkningers rettigheder i en ny klimaaf tale.**

Nyhedsbrevet baserer sig på Teknologirådets høring om klimaændringer og udviklingslande for Folketingets Miljø- og planlægningsudvalg samt Udenrigsudvalg, som fandt sted 13. november 2008.

De menneskeskabte klimaændringer rammer udviklingslandene langt hårdere end landene i den vestlige verden. CARE International og UNOCHA (FN's Kontor for Koordination af Humanitære Anliggender) har udarbejdet en rapport, der for første gang giver et samlet billede af, hvor man inden for de næste 20 – 30 år forventer, at klimaændringer vil ramme de mest sårbare dele af verden. Rapporten ser på hvor tørke, oversvømmelser og cykloner som følge af klimaændringerne vil ramme hårdest og potentielt kan udvikle sig til humanitære katastrofer. Det er bl.a. i områder som Afrika syd for Sahara, hele østkysten og dele af Vestafrika. Og det er i Syd- og Sydøstasien, det nordlige Indien, Bangladesh og Indonesien.

Eksperter regner med, at ekstreme hændelser som tørke, stormflod og storme samt stigende vandmangel vil blive nogle af de største konsekvenser af klimaændringerne. FN har opgjort, at

tørke, stormflod og storme i årene fra 1994 til 2004 har ramt 200 millioner mennesker om året, primært i udviklingslande. Og vandmangel vil betyde fald i korn- husdyr- og træproduktion i mange udviklingslande, mens den tilsvarende produktion vil stige i mange udviklede lande. Det er altså i høj grad udviklingslandene, der bliver ramt.

Udviklingslandene er særligt sårbare

Desværre er udviklingslandene meget dårligt klædt på til at klare klimaforandringerne. På Teknologirådets høring sagde Kirsten Halsnæs fra Risø, som er medlem af FN's Klimapanel, IPPC, at udviklingslandene er afhængige af primære sektorer og naturressourcer. Det gælder f.eks. mange afrikanske lande, hvor over 80% af befolkningen arbejder i landbruget under primitive forhold uden kunstvanding, gødning og anden teknologi, som kunne bidrage til at modvirke

klimasårbarheden. Samtidig kan fattigdommen i udviklingslandene føre til en ond cirkel, hvor man nedbryder floddeltaer, skove og landområder gennem overudnyttelse.

Det er også et problem, at infrastrukturen er dårlig. Grusveje, primitive broer og dårligt vedligeholdte jernbaner ligger ofte i områder med risiko for oversvømmelser. Vandsystemerne er overbelastede, og sanitetsystemerne virker ikke, så ved oversvømmelser flyder toiletter over og forurener vandet med kæmpe epidemier til følge.

Samtidig er der et lavt uddannelsesniveau, og informationssystemerne virker ikke, så man får data frem eller får koordineret indsatsen ved katastrofer. Endelig er der mange steder svage regeringer, som gør planlægning og gennemførelse af tilpasningsstrategier vanskelig. Så alt i alt er udviklingslandene meget dårligt forberedte til at tage sig af klimaændringer og katastrofer.

Klimakatastrofer behøver ikke blive humanitære katastrofer

Udviklingslandene betaler prisen for klimaændringerne, selvom de ikke har skabt problemerne. Men ændringer i klimaforholdene behøver ikke udvikle sig til humanitære katastrofer. Det sker ikke i velstående lande med mulighed for analyse, varsling og kystsikring osv.

Man kan forhindre mange dødsfald, hvis man har "early warning" systemer, fortalte Poul Erik Lauridsen fra CARE. Men desværre er der en kolossal mangel på data fra udviklingslandene. Kirsten Halsnæs nævnte også manglen på konkrete data. I Danmark laver vi klimamodeller helt ned til en 5 x 5 km skala. Men i de fleste udviklingslande dækker klimamodellerne 100 x 100 km. Hvis det skal gøres bedre, vil det kræve penge. F.eks. har mange lande ikke vejrstationer, og i Ghana, hvor man finansierede oprettelsen af vejrstationer for nogle år siden, er de forfaldet igen. Så en del af indsatsen for at forebygge katastrofer bliver at få mere konkrete klimadata også på lokalt niveau, så man kan få bedre "early warning" systemer. I den forbindelse blev det nævnt, at militæret gennem satellitovervågning har mere konkrete data, og Poul Erik Lauridsen opfordrede til, at de relevante organisationer, som det er sket i USA, får adgang til disse data.

Det er også vigtigt at klimasikre når man fremover sætter nye bygge- og anlægsprojekter i gang, sådan at de kan modstå ændrede klimaforhold. F.eks. skal de firmaer, der bygger broer, tilpasse højden af broerne til, hvor høj vandstanden kan være under oversvømmelser. Danida betaler masser af broer og veje i de ramte områder, og de penge vil være spildt, hvis brohøjderne ikke tilpasses vandstand ved oversvømmelser.

Der er meget at spare ved at lave designmanualer der beskriver, hvordan f.eks. broer og veje skal bygges, så man klimasikrer investeringer i

infrastruktur, sagde Kirsten Halsnæs. Selvom designmanualer - som i Bangladesh - udarbejdes for at klimasikre de dansk finansierede projekter, kan de også bruges i forbindelse med andre investeringer i infrastruktur.

Der bør også laves designmanualer for de 40.000 drikkevandsbrønde, som Danida skal bygge i Bangladesh over de næste år. De skal bories dybe nok til, at man kommer ned til grundvandsspejlet, så man undgår man saltvandsindtrængning ved oversvømmelser. Samtidig skal de være så høje, at det beskidte vand ikke løber ned i dem. Desuden skal man tage højde for de usikre klimadata i u-landene og erkende, at det er nødvendigt med tilstrækkelige sikkerhedsmargener. Det betyder, at det kan blive lidt dyre at sikre broer og veje, end hvis vi vidste præcist, hvordan situationen ville være.

Man kan også hjælpe bønderne til at dyrke mere forskelligartede afgrøder, så bønderne ikke mister alt i forbindelse med tørke, og til at sikre stor kapacitet til opsamling af regnvand, for mange steder veksler det mellem perioder med kraftig regn og perioder med tørke.

Forebyggelse er billigere end nødhjælp

Poul Erik Lauridsen påpegede, hvor utroligt vigtigt det er at investere i katastroforebyggelse og klimatilpasning. Hvis man ser på perioden fra 1990 til 2005 er nødhjælpen firedoblet, fordi der har været mange flere katastrofer. Men man har ikke investeret ret meget i katastroforebyggelse og klimatilpasning. CAREs rapport henviser til tal fra FN systemet som viser, at for hver krone man investerer i katastroforebyggelse og klimasikring, kan man spare 7 kroner i nødhjælp. Og CARE selv har konstateret, at efter en hungerskatastrofe i Niger kostede det ca. 80 gange så meget at rehabilitere et fejler næret barn, som det ville have kostet at forebygge, at det skete.

Poul Erik Lauridsen mente, at det er utroligt vigtigt, at der opnås forpligtende målsætninger for reduktion i udledningen af drivhusgasser, og at vi ikke glemmer de millioner af fattige mennesker, som allerede nu mærker konsekvenserne af et mere barskt klima. "Under COP 15 i København, hvor Danmark har lederskab, har vi mulighed for at påvirke forhandlingerne og være med til at sætte dagsordenen." sagde han.

Mistilliden mellem nord og syd

Men for at COP 15 kan blive en succes, skal den store mistillid, der er mellem landene i nord og syd, bekæmpes. Det gjorde Nanna Hvidt helt klart. Hun er direktør for DIIS og medlem af den Internationale Kommission om Klimaforandring og Udvikling, som den svenske regering har nedsat frem til sit EU-formandskab under topmødet i 2009.

Udgiver

Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement

Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyhedsbreve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311

I den udviklede verden er der ofte en opfattelse af, at landene i G77 har "rottet sig sammen" mod vesten. Landene i G77 har i virkeligheden meget forskellige interesser. F.eks. har store lande som Kina og Indien ikke samme interesser som små ø-stater eller meget fattige afrikanske lande som f.eks. Burkina Faso. Men to ting er de enige om: de vil ikke betale for klimakatastrofen, og de nærer mistillid til den vestlige verden og institutioner som Verdensbanken, IMF og UNDP.

Nanna Hvidt slog fast, at klimatilpasningen kommer til at koste et beløb som svarer nogenlunde til det der globalt set gives i udviklingsbistand. Den svensk nedsatte kommission vil komme med forslag til, hvordan det kan finansieres. Kommissionen vil også foreslå at finansieringen skal være gennemsigtig, langvarig og uafhængig af nationale regeringer. Det kunne f.eks. være international beskatning på bunker fuel, brændstof til skibe, som i øjeblikket ikke beskattes. Der er også private forsikringselskaber med i kommissionen, der mener, at man kan forsikre bønder mod konsekvensen af klimaforandringerne gennem en blanding af privat og offentlig finansiering.

"Men vi i vesten har et stort troværdighedsproblem overfor alle u-landene, for vi har aldrig levet op til de målsætninger for udviklingsbistanden, der er blevet aftalt internationalt", sagde Nanna Hvidt. "Vi overholder ikke FN beslutningen fra 1960erne om at de udviklede lande skulle bruge 0,7% af deres BNP til udviklingsbistand." Der har også været topmøder og donormøder, hvor udviklingslandene bliver lovet alle mulige former for bistand, der aldrig bliver udbetalt. Institutionerne er også et problem. Ledelserne af Verdensbanken og IMF repræsenterer den vestlige verden, som den så ud i tiden efter 2. verdenskrig. "UNEP er der heller ikke rigtigt nogen, der tror på, men her er u-landene godt repræsenterede", sagde Nanna Hvidt. Hun mener derfor, at vi står med et sammensurium af institutioner, som de udviklede lande opfatter som effektive, men ikke er troværdige i syd, eller institutioner, der er troværdige i syd, men som man i nord opfatter som ineffektive. Hun mener, at man skal nedlægge de eksisterende institutioner og oprette en ny til at tage sig af finansieringen af klimaforandringerne.

Jakob Simonsen, direktør for UNDPs Nordiske Kontor, tilsluttede sig Nannas Hvidts analyse. "FN i dag repræsenterer ikke det 21. Århundrede," sagde han på høringen. "Det vil mange være enige i, og det tror jeg kan være basis for at forsøge at ændre det." Han mente dog, at det haster så meget med at få gang i processerne omkring klimatilpasning, at man ikke kan vente på, at der oprettes nye ideelle institutioner, der skal forestå processerne og administrere bistanden til u-landene. Men han var helt enig i, at det er nødven-

digt at gøre noget ved den mangel på tillid, som landene i syd har til de vestlige lande..

Oprindelige befolkninger rammes hårdt

De fattigste udviklingslande er særligt sårbare når det gælder klimaforandringerne, men det står endnu værre til for mange oprindelige befolkninger og andre sårbare grupper. Mange jægere, fiskere og subsistensbønder er afhængige af

Skov

Alle deltagere på konferencen var enige om, at skov er et vigtigt, men underprioriteret område. Her er, hvad nogle af deltagerne sagde:

FNs klimapanel har beregnet, at udledningen af CO2 fra rydning af skove udgør næsten 20 % af verdens samlede CO2 udledning. For mange fattige lande er det langt det væsentligste bidrag til CO2 udledningen.

Gert Aagaard Andersen, Kontoret for Miljø og Bæredygtig Udvikling, Udenrigsministeriet

Der findes mange muligheder for at bidrage til at reducere udslip af drivhusgasser fra udviklingslandene. Blandt disse er støtte til skovbevarelse. I forbindelse med skovbevarelse er det vigtigt at holde sig for øje, at en del af skovhugsten sker for at tilfredsstille behov for tømmer i Europa, Nordamerika og i stigende grad også i Kina. Derfor er det vigtigt at styrke opmærksomheden på, hvor tømmer kommer fra, f.eks. gennem mærkningsordninger og reguleringer, i vores egen del af verden.

Helle Munk Ravnborg, seniorforsker DIIS

Skov er et af de områder, der er alt for lidt fokus på, selvom det er enormt væsentligt. Det skal der arbejdes meget mere på, også på hvordan det skal passes ind i en samlet finansiel ramme. Der er folk der dyrker svedjebreg og så er der enorme virksomheder i Brasilien, der fælder en masse skov. Hvordan rummer man det? Det er ikke særlig udviklet endnu.

Sofus Rex, Klima- og Energiministeriet

Rettigheder og generelle udviklingsproblematikker er ikke kun vigtige ud fra et moralsk princip, men fordi det økonomisk giver mening og er en del løsningen af klimakrisen. Der er et stort sammenfald mellem de bedst bevarede skovområder og de områder, der bebos af indfødte og andre lokalsamfund. Så for at finde løsninger på klimakrisen, bør vi se på tidligere erfaringer og spørge sårbare grupper, der bliver påvirket af klimaforandringer og klimatiltag, til råds.

Christina Nilsson, IWGIA

Udgiver

Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement

Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyhedsbreve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311

naturen og hører samtidig til de fattigste befolkningsgrupper i de lande, de lever i, fordi de er trængt ud i områder, hvor naturen er særligt sårbar.

Christina Nilsson fra IWGIA, International Work Group for Indigenous Affairs fortalte, at klimaforandringerne betyder, at eksisterende problemer med politisk, social og økonomisk marginalisering, og fordrivelse fra land og dermed naturressourcer, bliver yderligere forværret.

De oprindelige folk frygter, at deres økonomi og naturressourcer vil blive så væsentligt forringet, at det vil true deres sociale liv, traditionelle viden og kultur. Samtidig er deres eksistens i nogle tilfælde truet af nogle af de tiltag, der bliver gjort, for at mindske CO2 udledningerne. Det kan f.eks. være produktion af biobrændsel, store dæmningsprojekter eller beskyttelse af store skovområder, som fordriver folk fra deres land eller forringer deres levevilkår væsentligt.

Det sker på trods af Deklarationen om Oprindelige Folks Rettigheder, som blev vedtaget på FN's generalforsamling i 2007. Christina Nilsson påpegede at mange lande, som har stemt for deklARATIONEN, på ingen måde har tænkt sig at implementere rettighederne i deres lovgivning. "Her kunne Danmark, som var meget aktiv i forbindelse med udfærdigelsen af deklARATIONEN, godt presse mere på", mente hun. "En del af problemet er at de folk, der sidder på ambassaderne ikke har ret stort kendskab til oprindelige folk. Vi har den danske strategi for oprindelige folk, men det bliver glemt. Jeg tror det er et spørgsmål om at folk på ambassaderne bliver bedre oplyst, så tingene bliver taget op lokalt, hvor rettighederne skal implementeres."

Oprindelige folks rettigheder og klimatopmødet

Efter høringen sagde Christina Nilsson, at Danmark har været aktiv op til vedtagelsen af deklARATIONEN om oprindelige folks rettigheder, og har en særlig forpligtelse til at støtte op om dem. Hun minder også om, at udenrigsminister Per Stig Møller har udtalt, at det er en prioritet i den danske udenrigspolitik.

"I det generelle udviklingsarbejde og som vært for klimatopmødet i København har Danmark efter min mening en helt unik mulighed for at prioritere indfødte folks rettigheder," sagde hun. "F.eks. ved at støtte sårbare gruppers kapacitetsopbygning til at klare klimaudfordringen og deltagelse i nationale og internationale klimaprocesser. Faktisk har Udenrigsministeriet lige bevilget 1,7 mill. kr. til det. Men hvis det skal udmønte sig i konkrete resultater, er det vigtigt, at det bliver fulgt op af strategiske overvejelser over, hvordan Danmark som vært for COP15 kan sikre disse gruppers reelle medindflydelse på en ny retfærdig og rettighedsbaseret klimaafteale."

Christina Nilsson mener, at det kan gøres ved at sikre, at eksisterende og kommende klimatiltag er socialt retfærdige. Og så kan Danmark yderligere bidrage med at yde støtte til dokumentations af, hvordan sårbare befolkningsgrupper påvirkes af klimaforandringer, og støtte disse gruppers egne initiativer i forhold til klimatilpasning.

Ekspertpanel ved høringen

Kirsten Halsnæs, Risø
Medlem af FN's Klimapanel, IPCC.

Poul Erik Lauridsen, CARE
Medforfatter til rapporten Humanitarian Implications of Climate Change.

Christina Nilsson, IWGIA
Klimaansvarlig i IWGIA.

Helle Munk Ravnborg, DIIS
Leder af DIIS studie om CO2 reduktion i udviklingslande.

Jens Fugl, Danida
Bistandsfaglig Tjeneste. Analyser af klimaforandringernes konsekvenser i programsamarbejdslandene.

René Karottki, konsulent
Tidligere energi rådgiver EU Kommissionens Udviklingsdirektorat.

Geert Aagaard Andersen, Danida.
Kontorchef Miljø og Bæredygtig Udvikling.

Sofus Rex, Klima- og energiministeriet

Nanna Hvidt, DIIS. Direktør
Medlem af den Internationale Kommission om Klimaforandring og Udvikling nedsat af den svenske regering.

John Christensen, Risø
Centerleder UNEP Risø Center Energi, Klima og Bæredygtig Udvikling

Jakob Simonsen, UNDP
Direktør for UNDPs Nordiske Kontor

Politikerpanel ved høringen

Mette Gjerskov (S)
Pia Olsen Dyhr (SF)
Jørgen Poulsen (RV)
Eyvind Vesselbo (V)
Per Ørum Jørgensen (KF)
Steen Gade (SF) ordstyrer

Udgiver
Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement
Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyhedsbreve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311

Links

Skriftlig rapport og podcast fra høringen på www.tekno.dk.

CARE Internationals rapport "Humanitarian Implications of Climate Change" kan downloades på www.care.dk. Yderligere information om datagrundlaget for rapporten kan ses på <http://www.careclimatechange.org>.

Fra Rådet til tinget udgives af Teknologirådets sekretariat. Redaktør Ida Leisner. Dette nummer er skrevet af journalist Lisbeth Lyngse.

De sidste fem numre af Fra rådet til tinget

Nr. 255: Klimarigtigt byggeri

Nr. 254: Bedre vilkår for innovation

Nr. 253: It-kriminelle har fri adgang til private computere

Nr. 252: Ladt i stikken med psykisk arbejdsskade

Nr. 251: Faldgruber for bedre patientsikkerhed

Fra rådet til tinget stilles alene til rådighed for visning/læsning. Det er ikke tilladt at kopiere, hverken på papir, elektronisk eller i digital form. Der må dog tages kopi til egen personlig brug, jf. Ophavsretslovens § 12. Der må kun citeres med kildeangivelse og kun linkes til visninger på måder, der fører hen til Teknologirådets hjemmeside. Yderligere rettigheder til materialet kan aftales ved henvendelse til redaktør Ida Leisner.

Udgiver

Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement

Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyhedsbreve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311